Томас Приймак про його дослідження політичної біографії Михайла Грушевського у 1980-х роках

Д-р Томас М. Приймак - особливий канадський історик. Предметом його зацікавлення є українська діаспора в Північній Америці, особливо ж – її інтелектуальна еліта: видатні представники цієї еліти, в першу чергу, науковці, та наукові інституції – осередки їх інтелектуальної праці. Результати його багаторічної праці він *об'єднав* у книзі під назвою *Gathering a Heritage: Ukrainian, Slavonic, and Ethnic Canada and the USA*, що вийшла цього року у видавництві Toronto University Press за підтримки Наукового Товариства ім.Шевченка в Канаді, Канадської фундації українських студій, і фундації українських студій Кембріджу, США. Власне, одне з досліджень, представлених у цій книзі, і стало предметом доповіді Т.Приймака 24 квітня в Інституті св.Володимира, що на вул.Спадайна, в Торонто. Доповідь була організована Науковим Товариством ім.Шевченка в Канаді, представляв доповідача та провадив вечором проф.Франк Сисин.

Про видатного українського історика Михайла Грушевського сьогодні написано дуже багато. А більше як тридцять років тому, в ранніх 1980-тих ситуація виглядала цілком інакшою. В Радянській Україні Грушевський, як "буржуазний націоналіст", був заборонений, а його архіви недоступні для дослідників. Для істориків в діаспорі Грушевський був, навпаки, недостатньо націоналістично налаштованим, оскільки притримувався народницько-соціалістичних поглядів. Тому, коли на початку 80-тих молодий Томас Приймак обрав темою своєї докторської дисертації політичну біографію Михайла Грушевського, він зіткнувся з дуже непростим завданням. Де знайти матеріали для цієї теми? Історія написання дисертації про Грущевського виявилась, з одного боку, надзвичайно детальним описом друкованих матеріалів про Грушевського, що є наявними в бібліотеках Північної Америки, а водночас і захоплюючою розповіддю, де історик, з наполегливістю та інтуіцією детектива, збирав по крихтах потрібну йому інформацію.

Надзвичайно багату колекцію видань, пов'язаних з Грушевським, виявила бібліотека Робартс Торонтонського університету. Це, передовсім, публікації з України 1920-х років – Всеукраїнської Академії Наук, де Грушевський був ключовою фігурою, журналу "Україна" під редакцією

Грушевського, а також передреволюційні видання – “Записки НТШ” у Львові та “Записки” Українського Наукового Товариства, базованого в Києві (Грушевський очолював обидві інституції). Окрім того, бібліотека Робартс налічує об’ємну збірку українських емігрантських жірналів, починаючи від 1945 року. Так, зокрема, в журналі “Сучасність” в 1960-тих роках були опубліковані цінні статті Володимира Дорошенка та Любомира Винара, присвячені Грушевському. Інші важливі джерела інформації в Торонто – це бібліотеки Інституту св.Володимира, УНО та Українського Нородного Дому. Так, наприклад, в бібіліотеці Інституту св.Володимира досліднику вдалося знайти вартісні спогади про Грушевського на сторінках чисел журналу “Український історик” та серії “За державність”, публікованих українською еміграцією в Канаді.

В пошуках інформації про Грушевського Томасу Приймаку довелося відвідати і Вініпег, що до 1970-тих років був українською столицею Канади. Там, найбільш вартісною виявилась бібліотека Українського Культурного та Освітнього Центру –Осередку, де історику вдалося знайти свідчення безпосередніх учасників Української революції 1917-1920рр. Остапа Войнаренка та Євгена Чикаленка, а також рідкісні числа журналу “Вісник” 1916 р., публікованого у Відні Союзом визволення України. В 1981 році Т.Приймак побував також у Нью-Йорку і Бостоні. В Нью-Йоркській публічній бібліотеці йому пощастило відкрити мало знаний щоденник Микити Шаповала - суперника Грушевського з лідерства в Українській партії соціалістів-революціонерів. В Бостоні, у Гарвардському Українському Дослідчому Інституті, Т.Приймак знайшов кілька памфлетів, опублікованих Грушевським після 1905 року, а також ряд радянських видань 1920-х і 1930-х років, яких не було в бібліотеці Торонтонського Університету.

На жаль, досить безрезультатною виявилась подорож до Європи. Розчарування принесли не лише бібліотеки Радянської України, де, як, зрештою, і очікував дослідник, всі архіви Грушевського були поза засягом істориків, а й великі приватні книгозбірні Західної Європи, які були знищені чи вкрадені під час другої світової війни. Виняток склала лише бібліотека Оссолінеум, що після 1945 року була перевезена зі Львова до Вроцлава у

Польщі. Там досліднику вдалося відшукати рідкісні памфлети польських авторів про Грушевського та українське життя в старій Галичині.

Таким чином, підсумував на закінчення д-р Приймак, на основі матеріалів, що знаходяться в Північній Америці, йому вдалося написати біографічне дослідження про Грушевського, що у 1980-х роках стало першим такого типу і, водночас, було унікальним, бо базувалося майже виключно на друкованих джерелах.

Праця Т.Приймака під назвою *Mykhailo Hrushevsky:The Politics of National Culture* була опублікована в Торонто в 1986 році. У його новій книзі *Gathering a Heritage* розповідь про пошуки матеріалів про Грушевського посіла місце поряд з іншими цікавими дослідженнями про інтелектуальне життя української еміграції в Північній Америці. Всім, хто цікавиться цією темою, рекомендую придбати книгу д-ра Томаса Приймака.

Дагмара Турчин-Дувірак, пресовий референт НТШ.

P.S.: На світлинах – д-р Томас Приймак під час доповіді. Автор світлин – Богдан Колос.

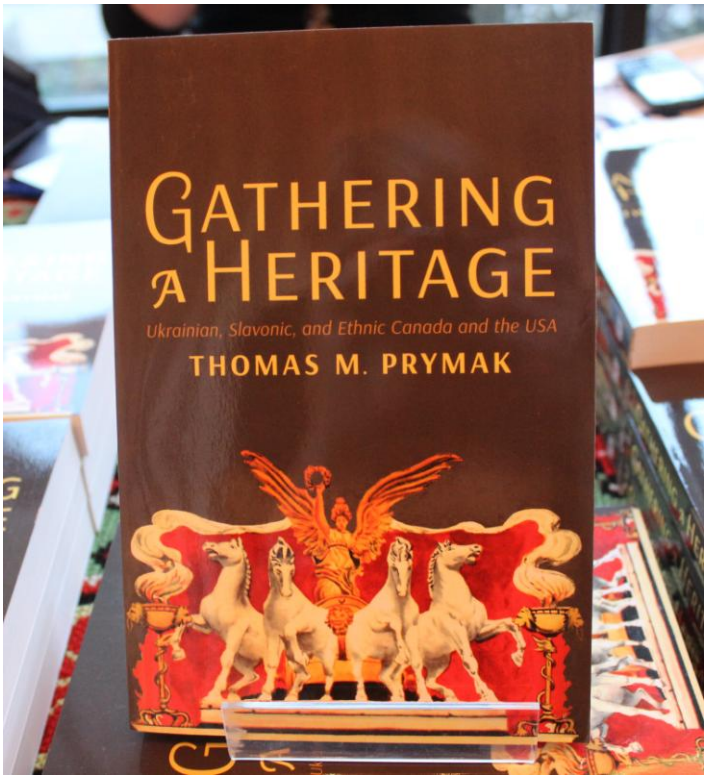
GATHERING
A HERITAGE
Ukrainian, Slavonic, and Ethnic Canada and the USA
THOMAS M. PRYMAK